

УДК 349.3

Г.Г. КАПТАР, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗА ВІКОМ В УМОВАХ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Ключові слова: пенсійна система України, пенсійний вік, пенсійне страхування, пенсійне забезпечення, пенсійна реформа

Серед всіх видів пенсійного забезпечення у солідарній системі пенсійного страхування традиційно найбільш вагоме місце за чисельністю одержувачів посідає пенсія за віком. Згідно з даними Державного комітету статистики України станом на 01.01.2013 р., населення України складає 45,553 млн чол. Відповідно до Звіту про розподіл пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій на 01.10.2012 р. Пенсійного фонду України [1], в Україні проживає 13630033 пенсіонери. У 2012 р. – 29,91 % від усього населення або 23 % від працездатного населення. Станом на 01.10.2012 р. пенсію за віком отримували – 10537839 чол. (понад 80 %), по інвалідності – 1500118 чол., у зв'язку з втратою годувальника – 775515 чол., за вислугу років – 678872 чол., соціальні пенсії – 136345 чол., довічне утримання суддів – 1344 чол. Не дивно, що умови призначення та виплати пенсій за віком викликають до себе підвищений інтерес, і що саме цей вид пенсійного забезпечення зазнав найбільш суттєвих змін.

Питання пенсійного забезпечення загалом, і за віком, зокрема, постійно перебували у центрі уваги науковців. У радянський період питання правового регулювання пенсійного забезпечення за віком досліджувались В.С. Андрєєвим, В.А. Ачарканом, І.В. Гуцциним, М.Л. Захаровим, Р.І. Івановою, Е.Г. Тучковою, Я.М. Фогелем. В сучасній Україні – це дослідження Н.Б. Болотіної, В.Я. Бурака, В.С. Венедіктова, М.І. Іншина, Н.П. Коробенко, Т.В. Кравчук,

Л.І. Лазор, І.В. Оклей, О.Я. Орловського, С.М. Прилипка, С.М. Синчук, А.В. Скоробагачка, Н.М. Хуторян, М.М. Шумила та інших вчених. Однак проблеми реалізації застрахованими особами права на цей вид матеріального забезпечення залишаються актуальними та важливими через динаміку змін пенсійної системи України, необхідність врахування останніх чинників, які впливають на хід пенсійної реформи в Україні, що і є метою статті.

Залежно від того, яка визначальна ознака кладеться в основу розуміння права на даний вид матеріального забезпечення, така пенсія називається «пенсією по старості» або «пенсією за віком». Відповідно, існує два підходи до розуміння пенсії за віком: прихильники першого в основу визначення поняття і умов призначення такої пенсії кладуть непрацездатність особи; прихильники іншого підходу наполягають на досягненні особою певного віку і минулій суспільно-корисній діяльності. В.А. Ачаркан вважає, що в основі права на пенсію за віком лежить презумпція втрати особою працездатності до пенсійного віку [2, с.69]. В.С. Андрєєв пропонує визначати пенсію по старості як щомісячні виплати з фондів для непрацездатних, що призначаються пожиттєво у розмірах, співвіднесених з минулим заробітком, особам, які займались встановлений термін суспільно-корисною діяльністю і досягли визначеного віку [3, с.170]. На думку О.Д. Зайкіна, пенсія за віком є матеріальним забезпеченням реалізації права осіб похилого віку на «заслужений» відпочинок [4, с.165]. Право на пенсію цей науковець пов'язує з досягненням особою похилого віку, визначення якого є прерогативою законодавця. Стисле і конкретне визначення пропонує П.М. Маргієв, вказуючи, що пенсія по старості – це такий вид пенсії, яка призначається за двох умов: досягнення конкретного віку і наявності до цього часу необхідного стажу [5, с.112]. Вважаємо, що такі підходи до розуміння пенсії за віком не повною мірою розкривають її сутність.

Сутнісні зміни, які відбулися в умовах та порядку призначення пенсії за віком внаслі-

док пенсійної реформи 2011 року, дозволяють, на наш погляд, виділяти такі ознаки пенсії за віком: соціально-економічним призначенням пенсії за віком є часткова компенсація особам, які припинили трудову діяльність, втраченого заробітку; відсутність законодавчих обмежень у реалізації права на пенсію за віком для працюючих пенсіонерів; відсутність диференціації у пенсійному віці для жінок та чоловіків; встановлення поетапного переходу до підвищення пенсійного віку для жінок до 60 років; встановлення законодавчої тривалості мінімального страхового стажу, який дає право на призначення пенсії за віком; можливість добровільної участі у системі пенсійного страхування для набуття права на пенсію за віком; законодавче обмеження максимального розміру пенсії за віком (не більше десяти прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність); врахування середньої заробітної плати за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії; законодавче гарантування можливості перерахунку пенсій пенсіонерам, які працюють, з урахуванням страхового стажу, набутого після призначення пенсії; збереження можливості пільгового пенсійного забезпечення за віком з перспективою його перенесення у систему професійного пенсійного страхування.

З урахуванням наведених особливостей можна запропонувати наступне визначення поняття пенсії за віком: це щомісячна пожиттєва грошова виплата, що призначається з метою часткової компенсації втраченого заробітку або трудового доходу особам, які досягли встановленого законодавством пенсійного віку та набули необхідного страхового стажу, із врахуванням їх трудової та іншої суспільно-корисної діяльності та внесених страхових платежів, у тому числі добровільних, за рахунок спеціально призначених для цих цілей коштів Пенсійного фонду України і асигнувань з Державного бюджету України.

Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV [6] пов'язує реалізацію права на пенсійне забезпечення за віком з двома умовами: досяг-

ненням пенсійного віку та наявністю необхідного страхового стажу. Ці умови зазнали кардинальних змін у процесі здійснення другого етапу пенсійної реформи в Україні у жовтні 2011 року. Відповідно до ст.26 Закону України від 09.07.2003 р. № 1058-IV, особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років. До прийняття Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи України» від 08.07.2011 р. № 3668-17 [7], який і запровадив вказані зміни, право на пенсію мали жінки по досягненні 55 років, чоловіки – 60 років за наявності не менше 5 років страхового стажу. Тим самим Закон України від 08.07.2011 р. № 3668-17 запровадив поступове підвищення пенсійного віку для жінок на 6 місяців в рік, починаючи з 01.10.2011 р., протягом 10 років, з 55 років до 60 років з 2020 року.

Підвищення пенсійного віку для жінок як елемент пенсійної реформи 2012 року викликали у суспільстві неабиякі дискусії та обговорення. Спробуємо проаналізувати обґрунтованість та необхідність такого кроку законодавця. В Україні пенсійна реформа ознаменувалась підвищенням пенсійного віку лише для жінок, при цьому за основу брався фактор забезпечення гендерної рівності жінок і чоловіків у сфері пенсійного страхування. В якості одного з чинників підвищення пенсійного віку стала проблема нижчого розміру пенсій жінок. За оцінками експертів Аналітично-дорадчого центру Блакитної стрічки ООН в Україні не існує жодних об'єктивних фізіологічних, економічних чи соціальних підстав для утримання нижчої межі пенсійного віку для жінок. Більше того, розробники цього документу вважають, що нижча межа пенсійного віку та, відповідно, менша тривалість стажу зумовлюють істотно нижчий розмір пенсій, зумовлюючи більший ризик бідності жінок у старості. Нині середній розмір пенсій жінок становить лише 67 % пенсії чоловіків, тоді як співвідношення розмірів заробітної плати жінок і чоловіків становить 75 % [8]. Фахівці

ООН дотримуються позиції, що в умовах ринкової економіки диференціація пенсійного віку за ознакою статі є дискримінаційною, оскільки рівень життя залежить насамперед від професійної кар'єри і періоду трудової діяльності. Крім того, нижчий вік виходу на пенсію для жінок розхитує баланс механізму фінансування пенсій [9, с.25].

Відповідно до ч.3 ст.29 Закону України від 09.07.2003 р. № 1058-IV жінкам, які народилися у період по 31.12.1961 р., після виходу на пенсію встановлюється підвищення розміру пенсії, обчисленого відповідно до статті 27 цього Закону, в розмірі 2,5 відсотка за кожні шість місяців більш пізнього виходу на пенсію, починаючи з 55 років до досягнення ними 60-річного віку. При цьому, п.7-2 Розділу «Прикінцеві положення» Закону містить положення про те, що до 01.01.2015 р. право дострокового виходу на пенсію за віком мають жінки, яким виповнилося 55 років, за наявності страхового стажу не менше 30 років та за умови звільнення з роботи. У цьому випадку розмір їх пенсії, обчислений відповідно до статті 27 та з урахуванням статті 28 цього Закону, зменшується на 0,5 відсотка за кожний повний чи неповний місяць дострокового виходу на пенсію. Таким чином, відсоток, на який підвищується пенсія у разі більш пізнього виходу на пенсію жінками, у яких право на пенсію виникло до досягнення 60 років, є нижчим порівняно з відсотком, на який зменшується розмір пенсії у випадку виходу на пенсію у віці 55 років.

Негативною рисою сучасної демографічної ситуації в Україні є також низька народжуваність. Згідно з прогнозами демографів тенденція до вимирання населення в Україні зберігається до 2050 року, і незважаючи на стале підвищення сумарного коефіцієнту народжуваності (1,85 до 2045–2050 років), навіть за сприятливим прогнозом ООН, до середини поточного століття Україна не в змозі вийти на рівень хоча б простого відтворення населення. У пенсійному контексті це означає, що кількість працездатного населення для створення суспільного продукту стало зменшува-

тиметься, а, отже, зменшуватиметься рівень споживання майбутніх пенсіонерів [10]. Таким чином, перед державою постає загрозовий ризик старіння населення, який призведе до зменшення кількості платників внесків, і, відповідно, подальшого поглиблення фінансового навантаження на пенсійну систему. Можливими варіантами виходу з кризової ситуації є, по-перше, підвищення розміру пенсійного внеску (який і так є одним з найвищих у Європі – 35,2 % сумарно для роботодавця і працівника), по-друге, збільшення дотацій з державного бюджету, що неминуче призведе до постійно прогресуючого збільшення державних пенсійних зобов'язань (у 2012 році кошти державного бюджету в загальних доходах Пенсійного фонду становили близько 30 %, з них третина пішла на покриття дефіциту у страховій частині [11]), по-третє, підвищення пенсійного віку і/або тривалості страхового стажу. Очевидно, що третій варіант є найменш болісним для економіки та найбільш вразливим для самого населення. Поки що вітчизняний законодавець зупинився на так званому «першому етапі підвищення пенсійного віку», який торкнувся поступового вирівнювання віку виходу на пенсію чоловіків та жінок.

У 1982 році Всесвітня організація охорони здоров'я обрала вік 65 років як індикатор похилого віку [12]. З огляду на це можна цілком припустити, що ідея подальшого збільшення пенсійного віку буде лише розвиватись. Ми вважаємо, що подальші можливі зміни у питаннях підвищення пенсійного віку в Україні до 62–65 років є невиправданими, оскільки не вирішують глобальних завдань пенсійних змін – абсолютно не покращують рівень матеріального благополуччя пенсіонерів, а спрямовані на вирішення фінансових труднощів держави. Тому неприйнятними є, на наш погляд, поради щодо подальшого підвищення пенсійного віку та «прив'язування» його до майбутніх змін в очікуваній тривалості життя.

У жодній із зарубіжних країн пенсійний вік не розглядається як економічний інструмент для фінансової стабілізації пенсійної си-

стеми, оскільки в соціально-страховій моделі накопичені пенсійні зобов'язання можуть лише перерозподілятися в часі, але не ліквідуватися. Концептуальна основа соціальних реформ, а відповідно і пенсійної реформи, зокрема в частині вирішення проблеми підвищення пенсійного віку, повинна базуватися на гуманності та справедливості законів. Оптимальну національну пенсійну систему можна побудувати тільки за умови системної узгодженості між основними сферами суспільних відносин й інтеграції її до діючої загальнодержавної суспільної системи.

У наукових колах все більше поширюється думка, що в сучасних умовах домінантою модернізації української соціально-економічної політики має стати перехід від «держави-мецената» до «держави-інвестора». У пенсійній сфері функції державної участі мають розглядатися та проявлятися на основі економічного зростання, а не з позицій досягнення соціального ефекту й тимчасового поліпшення добробуту населення будь-якою ціною. Тому стратегія розвитку національної пенсійної системи повинна передбачати врахування і поєднання двох її основних складових – соціальної та економічної. При цьому розвиток соціального компоненту повинен повною мірою залежати від стану розвитку й можливостей економічного [13, с.53–58].

Важливою умовою пенсійного забезпечення за віком є також наявність у особи необхідного страхового стажу. Міжнародна практика свідчить, що умови і норми пенсійного забезпечення визначаються з урахуванням трудового вкладу застрахованого, що має кількісний та якісний параметри. Перший визначає, як довго людина працювала, і, отже, підлягає зазначеному виду страхування. Другий – як оцінювалась її праця, тобто яким був характерний для працівника рівень трудового доходу [14, с.49]. Кількісний показник втілюється у вигляді страхового стажу, а якісний – у розмірі типового для працівника заробітку.

Згадані вище сучасні світові соціально-демографічні тенденції змушують держави йти двома шляхами: підвищувати вік виходу

на пенсію та одночасно підвищувати тривалість стажу, який дає право на таку пенсію. Тому ці категорії є нерозривними та взаємодоповнюючими. Тож не дивно, що український законодавець також пішов по шляху підвищення страхового стажу, який дає право на призначення пенсії за віком.

Згідно ст.26 Закону України від 09.07.2003 р. № 1058–IV, мінімальний страховий стаж, який необхідний для призначення пенсії за віком, складає 15 років. До 2011 року така тривалість становила 5 років. Істотним чином змінилися і вимоги до страхового стажу, який дає право на призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі. Згідно ст.28 Закону України від 09.07.2003 р. № 1058–IV, він становить для чоловіків 35 років, а для жінок 30 років. У принципі, це відповідає загальноприйнятій світовій практиці. Стандарт стажу для отримання повної пенсії по старості у багатьох країнах становить 30 років як для чоловіків, так для жінок. С. Сільченко пояснює це тим, що право на страхову пенсію «придбається» на однакових умовах з дотриманням загальновизнаного принципу гендерної рівності [14, с.50].

Питання полягає у спроможності держави створити для особи можливість реалізувати право на працю з метою набуття вказаного страхового стажу. Мова йде про ліквідацію «тіньової» зайнятості, випадків приховування трудових відносин, гарантування реалізації права на працю, особам, які не спроможні на рівних конкурувати на ринку праці тощо. Ми цілком підтримуємо думку М.М. Шумила про те, що саме страховий стаж сьогодні забезпечує можливість отримання пенсії за віком [15, с.148]. Автор переконаний, що пенсійний вік є «тільки соціальним ризиком, за якого в особи виникає право на пенсію за віком, але право на достойну, високу пенсію отримують особи, які мають великий страховий стаж» [15, с.148]. На жаль, сьогодні наявність великого страхового стажу не є запорукою отримання високої пенсії за віком. Навпаки, вплив страхового на визначення розміру пенсії нівелиювався. Це призводить до диспропорцій у

пенсійному забезпеченню та зростанню соціальної несправедливості у суспільстві.

Аналізуючи потенційний ефект від підвищення розміру страхового стажу, Є.П. Матвієнко наголошує, що, з одного боку, за оцінками експертів, це дає від 2 до 4 млрд грн щорічної економії коштів. З іншого боку, це призведе до знецінення понаднормового стажу. За ідеальних умов середньостатистичний пенсіонер не зможе заробити понаднормового стажу більше, ніж 2–3 роки для чоловіків та 7–8 років для жінок. Таким чином, автор вважає недоцільним підняття необхідного страхового стажу, оскільки це призведе до втрати у людей мотивації довше працювати та зменшить надходження до бюджету Пенсійного фонду України [16, с.8]. Виходячи з цього, Є.П. Матвієнко пропонує збільшити коефіцієнт оцінки кожного року страхового стажу до трьох відсотків, або зменшити необхідний стаж до попередньої норми, тобто на 10 років [16, с.9].

На нашу думку, саме по собі підвищення необхідного страхового стажу має доволі локальний вплив. Хоча норма страхового стажу стосується права на одержання повного розміру мінімальної пенсії за віком, фактично завдяки гарантованим державою дотаціям всі пенсіонери за віком одержують виплати не нижче прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (дорівнює розміру мінімальної пенсії за віком). Тому на практиці ефект від даного заходу полягає у скороченні періоду наднормового стажу, за який надається надбавка до пенсії, і скорочення кількості осіб, які матимуть право на цю надбавку.

С. Сільченко пропонує стандарт стажу, необхідний для отримання повної пенсії за віком, встановити на рівні 30 років як для чоловіків, так і для жінок, але його підвищення мало б супроводжуватись включенням до стажу тих періодів, коли особа здобуває вищу освіту [14, с.50]. Вважаємо таку пропозицію не безспірною, адже скорочення тривалості страхового стажу для чоловіків із 35 до 30 років може негативно позначитись на і так невисоких показниках кількості платників страхових внесків.

Важливим кроком на шляху модернізації системи пенсійного страхування у солідарній системі стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо призначення та індексації пенсій» від 14.05.2013 р. [17]. Законом удосконалено механізм перерахунку пенсій, забезпечено рівні умови індексації пенсій, переглянуті умови обліку страхового стажу для жінок та безробітних. Згідно із законодавчими нововведеннями, жінки, які перебувають з липня 2013 року у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами та отримують відповідну допомогу, вважаються застрахованими особами, і цей період зараховується до страхового стажу при призначенні пенсії.

Гострим і болючим на сьогодні для солідарної пенсійної системи України є її переобтяженість різного роду пільгами та привілеями, які значною мірою посилюють диспропорції у пенсійному забезпеченні громадян, завдають нищівного удару фінансовій стабільності Пенсійного фонду України. Сучасний стан системи пільгового пенсійного забезпечення за віком призводить до загострення не лише фінансової ситуації, а поглиблює соціальні протиріччя у суспільстві. По суті, пенсійні перетворення, яких зазнала солідарна система, не торкаються категорій «пільгових» пенсіонерів, адже їх пенсійне забезпечення продовжує регулюватись нормами раніше діючого законодавства, із зниженням пенсійного віку та страхового стажу.

На нашу думку, оптимальним шляхом реформування пільгового пенсійного забезпечення за віком є створення злагодженої системи забезпечення за професійним пенсійним страхуванням. Це витікає із положень Концепції подальшого проведення пенсійної реформи, згідно якої впровадження обов'язкової професійної пенсійної системи передбачає додаткове навантаження на роботодавця, у тому числі на державний бюджет, пов'язане із сплатою обов'язкових професійних пенсійних внесків на користь її учасників [18]. В якості необхідних кроків по запровадженню такої системи Концепція передбачає забезпечення

розроблення та виконання обов'язкових професійних пенсійних програм для окремих категорій осіб, зайнятих на роботах з особливо шкідливими та важкими умовами праці, що дають право на призначення пенсій на пільгових умовах або за вислугу років, з одночасним здійсненням заходів щодо створення роботодавцем безпечних для здоров'я робочих місць, та для тих працівників, яким роботодавець не може забезпечити або не забезпечив безпечних та нешкідливих умов праці. На жаль, практичних кроків по реалізації запланованих заходів поки не здійснено, законопроект про професійну пенсійну систему лише на стадії доопрацювання.

Законом України від 08.07.2011 р. № 3668–17 [7] внесено цілий ряд змін, спрямованих на коригування визначення заробітку для обчислення розміру пенсії за віком. Зокрема, змінено період, який враховується для визначення заробітної плати; збільшено кількість періодів, які можна виключити при визначенні заробітку як невикладні; змінено порядок визначення заробітної плати при переведенні з одного виду пенсії на інший; змінено максимальну величину бази нарахування єдиного внеску. 23.04.2012 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 327 [19], завдяки якій з 01.05.2012 р. осучаснено середню заробітну плату, що враховується під час перерахунку пенсій, та перераховано понад 12,9 млн пенсій, або 94,2 % від загальної їх кількості [20, с.10]. Постанова передбачила таке: пенсії, призначені чи перераховані до 2008 року із застосуванням показників середньої заробітної плати, з якої сплачено страхові внески за 2005–2006 роки, визначаються з урахуванням середньої заробітної плати за 2007 рік, а це – 1197,91 грн. Таким чином у державі було проведено масштабні перерахунки: для 256 тис. громадян пенсії зросли на суму від 100,01 грн до 150 грн, а для 1563 тис. осіб – на понад 150 грн [20, с.11].

Хоча за даними Пенсійного фонду України упродовж 2012 року органи Пенсійного фонду України п'ять разів перераховували пенсії у зв'язку зі зростанням прожиткового міні-

муму для осіб, які втратили працездатність, та сім – у зв'язку з урядовими рішеннями про підвищення розмірів пенсій. У результаті осучаснення втричі зменшилася кількість пенсіонерів, які отримують пенсію до 1000 грн. Загалом на початок 2013 року середній розмір пенсії в країні зріс до 1470,73 грн [20, с.11].

Законом України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо призначення та індексації пенсії» від 14.05.2013 р. № 327 змінено механізм щорічного перерахунку пенсії з 1 березня. Раніше право на перерахунок визначалось в залежності від того, на скільки у попередньому році у людини виросла пенсія. Тепер цей фактор фактично не має значення і перерахунку підлягають фактично всі пенсії [21, с.450]. Закон України від 14.05.2013 р. № 327 також передбачає оптимізацію заробітної плати для обчислення пенсії шляхом першочергового виключення періодів отримання допомоги по безробіттю. Це дозволить пенсіонерам, які отримували допомогу по безробіттю, виключити ці періоди на свій розсуд при розрахунку зарплати для обчислення майбутньої пенсії. Нововведенням є зміна механізму визначення зарплати для обчислення пенсії за неповні місяці, що, перед усім, стосується фізичних осіб-підприємців та дозволить підвищити їм пенсії [21, с.450].

Стосовно визначення середнього заробітку пенсіонерів за віком, охоплених системою пенсійного страхування, доцільно не обмежуватись певними календарними рамками, а застосовувати механізм використання середньої заробітної плати за весь період оцінки страхового стажу. Це дасть змогу найбільш оптимально поєднати і співвіднести розмір середнього заробітку застрахованої особи протягом всього періоду сплати страхових внесків із її індивідуальним коефіцієнтом відносної заробітної плати, який, в свою чергу, повинен оцінюватись протягом тривалості періоду трудової діяльності.

У кінцевому підсумку пенсійне забезпечення за віком у солідарній системі повинно гарантувати застрахованим особам відшкодування застрахованого заробітку, оскільки один з ос-

новних принципів обов'язкового соціального страхування – це визнання державою поворотного характеру страхових платежів.

Ми переконані, що лише створивши ефективний правовий механізм пенсійного забезпечення за віком можна сподіватись на реальне підвищення його якості. Він повинен включати у себе формування ефективних механізмів забезпечення адекватності розмірів пенсій і сум страхових внесків, зміцнення страхових принципів, конструювання страхових механізмів професійних пенсій і додаткового пенсійного страхування працюючих пенсіонерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про розподіл пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій на 1 жовтня 2012 р. (Форма 5-ПФ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lgpfu.gov.ua/worksite/_private/PerelikInf.htm
2. Ачаркан В. А. Государственные пенсии / Ачаркан В. А. – М. : Юрид. лит., 1967. – 165 с.
3. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР : учебник / Андреев В. С. – М. : Юрид. лит., 1987. – 352 с.
4. Зайкин А. Д. Правоотношения по пенсионному обеспечению / А. Д. Зайкин. – М. : МГУ, 1974. – 192 с.
5. Советское право социального обеспечения : учеб. пособие / Маргиев П. М., Сазонов В. С., Фогель Я. М., Цедербаум Ю. Я. и др. ; под общ. ред. П. М. Маргиева. – М. : Юрид. лит., 1989. – 400 с.
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» : від 09.07.2003 р., № 1058-IV // ВВР України. – 2003. – № 49–51. – Ст. 1.
7. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» : від 08.07.2011 р., № 3668-17 // ВВР України. – 2012. – № 12–13. – Ст. 82.
8. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_60467Demography_Pension_UKR.pdf.
9. Бенько І. Основи пенсійного забезпечення громадян України: проблеми та перспективи розвитку / І. Бенько // Наукові записки. – 2005. – Вип. 14. – С. 24–26.
10. Ризики, загрози, пріоритети та наслідки реформування пенсійної системи України: аналіт. доп. / О. П. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_table/0516_dop.pdf.
11. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=210010&cat_id=94750.
12. Здоровье пожилых: Доклад комитета экспертов ВООЗ. – Женева : ВОЗ, 1992. – С. 7–16.
13. Рудик В. К. Стратегічні засади розвитку системи пенсійного страхування в Україні / В. К. Рудик // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 53–58.
14. Сільченко С. Реформування солідарної системи пенсійного страхування України: проблеми правової регламентації / С. Сільченко // Право України. – 2012. – № 6. – С. 47–52.
15. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / [Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 538 [2] с.
16. Матвієнко Є. П. Правове регулювання пенсійного забезпечення в умовах розбудови соціальної держави : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Є. П. Матвієнко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2014. – 19 с.
17. Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо призначення та індексації пенсій» : від 14.05.2013 р., № 231-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/231-18>.

18. Концепція подальшого проведення пенсійної реформи в Україні / схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України : від 14.10.2009 р., № 1224-р – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1224-2009-%D1%80>.

19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про підвищення рівня соціального захисту населення» : від 21.04.2012 р., № 327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/327-2012-%D0%BF>.

20. Никитенко В. Соціальні реформи: новий етап розвитку сфери пенсійного страхування / В. Никитенко // Вісник Пенсійного фонду України. – 2013. – № 3. – С. 10–12.

21. Сирота І. М. Модернізація пенсійної системи України / І. М. Сирота // Актуальні проблеми трудового права і права соціального забезпечення : тези доп. і наук. повідомл. учасн. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27–28 верес. 2013 р.) / за ред. В. В. Жернакова. – Харків : Право, 2013. – С. 450–453.

Каптар Г. Г. Пенсійне забезпечення за віком в умовах пенсійної реформи: сучасний стан та шляхи вдосконалення / Г. Г. Каптар // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 167–174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_31.pdf

Розглянуто шлях реформування та сучасний стан пенсійної системи України. На основі аналізу законів України щодо пенсійного страхування, призначення та індексації пенсій та ін. розкрито таку складову солідарної системи як пенсія за віком. Також висвітлено основні тенденції та прогнози міжнародних профільних інституцій щодо демографічної ситуації в Україні, як складової адекватного функціонування пенсійної системи України.

Каптар А.Г. Пенсионное обеспечение по возрасту в условиях пенсионной реформы: современное состояние и пути усовершенствования

Рассмотрены пути реформирования и современное состояние пенсионной системы Украины. На основе анализа законов Украины относительно пенсионного страхования, назначения и индексации пенсий и др. раскрыта такую составляющую солідарной системы как пенсия по возрасту. Также освещены основные тенденции и прогнозы международных профильных институтов по демографической ситуации в Украине, как составляющей адекватного функционирования пенсионной системы Украины.

Kaptar A.G. Old-Age Pensions under the Pension Reform: Current Status and Ways of Improvement

In the article are analyzed the way of reform and the current state of pension system in Ukraine. On the basis of Ukrainian laws of pension insurance, pension intention and indexation etc. is determined such component of PAYG as pension for age. Also in the article is described the main tendencies and prognosis of international profitable institutions about demographic situation in Ukraine, as a part of proper functioning of the pension system in Ukraine.